

ЖЕЉКО ВОЈИНОВИЋ*
ВЕРА ЗЕЛЕНОВИЋ
Економски факултет у Суботици

УДК 339.96(497.11)
Монографска студија
Примљен: 02.05.2017
Одобрен: 28.05.2017
Страна: 491-501

СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У СРБИЈИ - РАЗЛИКЕ У НАЧИНУ ИНВЕСТИРАЊА И ЊИХОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ

Сажетак: Стране директне инвестиције представљају веома битан фактор у свакој економији и углавном је усмерен на преузимање контроле над управљањем предузећем у који се трансферише капитал тако да капитал својина и капитал функција остају у чврстој повезаности. Ова карактеристика директних инвестиција је од изузетног значаја за извозника капитала.

Путем страних улагања, компаније организују производњу у глобалним размерама, обезбеђују ефикасно снабдевање сировинама, енергијом, радном снагом као инпутом, затим пласман производа и услуга као оутпута на најважнијим тржиштима, на профитабилан начин. На основу таквог пословања, компаније могу на оптималан начин искористити своје предности у технологији, знању и економији обима. Ефекти преливања иностраних директних инвестиција, нарочито *green field* инвестиција су знатни и важни за привредни раст и друштвено благостање земље домаћина.

Кључне речи: инвестиције, ризик, тржиште, радна места

Увод

Самим чином извоза капитала инвеститор преузима на себе потпуни ризик који се ублажава чињеницом да ће само пословање и контрола стварања профита остати у рукама власника капитала. Контрола управљања фирмом у иностранству значи да власник капитала на себе преузима све комерцијалне ризике. Неуспех у стварању профита ће страног инвеститора коштати губитка дела имовине. Међутим, повећани ризик доноси и већи профит. Познато је да директне инвестиције доносе далеко већи профит од портфолио инвестиција.

На основу уводних разматрања, може се истаћи да је циљ рада научни приступ значају иностраних директних инвестиција, посебно *green field* инвестиција за земљу увозницу капитала. Основна сврха анализе *green field* иностраних директних инвестиција је значајан са аспекта инвеститора при избору

---

* zeljko.vojinovic@ef.uns.ac.rs, 00 381 24 628030

земље у коју ће уложити свој капитал. Друштвени циљ рада садржан је у његовој корисности како са становишта инвеститора, тако и са становишта друштва земље домаћина у целини. Од успешно реализоване *green field* инвестиције имају користи сви привредни субјекти у једној националној економији, па и ван државних граница. Научни циљ рада је дескрипција и анализа свих елемената иностраних директних инвестиција, посебно *green field* инвестиција.

Имајући у виду значај иностраних директних инвестиција за пословање инвеститора, пре свега, предмет истраживања овог рада биће значај *green field* инвестиција са становишта земље увознице капитала и са становишта земље извознице капитала. У раду је на конкретном примеру приказан утицај *green field* инвестиције на Републику Србију.

Облици страних директних инвестиција

Стране директне инвестиције, за разлику од зајмовног капитала и портфолио улагања омогућавају дубље и дугорочније интегрисање привреда у светски систем. Наиме, кретање зајмовног капитала мотивисано је остваривањем камате, док портфолио улагања значе куповину акција (удела) и обвезница са искључивим мотивом остваривања профита односно, дивиденде или камате. Крајњи циљ портфолио инвестиција је такође оплођавање капитала, али без амбиција да власник капитала преузме контролу управљања над предузећем у које је уложио новац. Дакле, код портфолио инвестиција се својина над капиталом одваја од његове функције. Зајмовни капитал и портфолио улагања се сматрају индиректним улагањима. У овом делу рада биће описани појам и облици иностраних директних инвестиција, детерминанте иностраних директних инвестиција, као и ефекти иностраних директних инвестиција.

Директно инвестирање се мора схватити и као део процеса међународне поделе рада и рационалног коришћења укупних светских ресурса. Капитал се креће у правцу земаља где се може остварити већи профит, чиме се ангажује привредни потенцијал који не би могао бити упослен домаћом акумулацијом. У том смислу се директно инвестирање може остварити на два начина (Ацин и др, 2006: 106): хоризонталним и вертикалним повезивањем матичне фирме из земље извознице капитала и предузећа које је предмет директног инвестирања.

Хоризонтални начин директног инвестирања подразумева да се у иностранству организује производња финалног производа који ће бити пласиран на тржишту земље увознице капитала или у датом региону. Циљ такве политике инвеститора је ширење тржишта и генерално посматрано, утицаја на светском тржишту. Типичан пример хоризонталног инвестирања је отварање фабрика освежавајућих напитака или пива са брэндом. Ови финални производи се углавном пласирају на локалном или тржишту датог региона. Уколико би се производи матичне фирме извозили на тржиште земље увознице капитала, цена би морала бити увећана за износ царине што би смањило његову ценовну конкурентност. Директним инвестирањем се исти производи пласирају без царинског оптерећења што може бити јак мотив инвеститора. Директне инвес-

тиције које имају за циљ заобилажење царинских препрека се популарно називају “царинске фабрике”.

Хоризонтални начин директног инвестирања може имати и погубне ефекте на сектор привреде у који улази. Познати су примери да је страни инвеститор купио доминантног произвођача у одређеном сектору земље увознице капитала и одмах затворио фабрику (Yarbrough, 2000: 16). Таква политика је заправо куповина тржишта по цени највећег произвођача јер је вештачки изазван мањак понуде који се надокнађује из увоза у чему приоритет има матична фирма инвеститора. Примери овакве политике су нарочито присутни у земљама Источне Европе. Увознице капитала се од овакве злоупотребе директног инвестирања штите разним мерама које обавезују инвеститора да не отпушта раднике у наредних неколико година, да у одређеном периоду додатно инвестира у предузеће, да прихвати одређени социјални програм и тако даље.

Вертикални начин директног инвестирања значи укључивање предузећа у које се инвестира у производни ланац матичне фирме (инвеститора). Овај приступ користи све предности међународне поделе рада и по правилу је подстакнут јефтинијим и квалитетнијим сировинама у земљи увозници капитала, нижом ценом радне снаге, прихватљивим пореским прописима и друго. Дакле, циљ је снижење трошкова пословања у дужем временском периоду. Везивање за стратешког партнера, фирме у земљи увозници капитала најчешће у потпуности решавају проблем пласмана својих производа јер укључивањем у ланац производње инвеститора, производне сировине, делове, склопове или полупроизоде испоручују матичној фирми – финализеру. Истовремено се губи идентитет фирме у коју је инвестирано јер она постаје део производног ланца чији финални производ носи ознаку финализера.

Иностране директне инвестиције се могу остварити на више начина и то (Видас-Бубања, 1998: 236): формирање потпуно новог предузећа у иностранству; мерџери и аквизиције (*merger i acquisition*); куповина постојећег предузећа у иностранству (најчешће се то обавља у процесу приватизације државних фирми); куповина контролног стока акција предузећа у иностранству; процес докапитализације и уступање акција предузећа у иностранству страном повериоцу на име отплате дуга. Сви поменути облици директног инвестирања имају своје предности и недостатке како за земљу извозницу, тако и за земљу увозницу капитала.

Оснивање потпуно новог предузећа у иностранству претпоставља озбиљну финансијску моћ инвеститора. Због тога је овај облик директног инвестирања најкарактеристичнији за мултинационалне компаније. Он подразумева куповину или закуп земљишта на веома дуги рок на ком ће бити изграђен потпуно нов објекат у који ће бити унета опрема, где ће бити упуслена нова радна снага и која ће отпочети са радом након завршетка комплетне инвестиције. Овакав вид инвестиција се назива *green field* инвестиција. Овај облик директног инвестирања је веома прихватљив за земљу увозницу капитала јер се повећање куповне моћи не врши са додатним задуживањем у иностранству, упошљава се нова радна снага, а део опреме се купује и на домаћем тржишту што ланчано изазива раст привредне активности.

Merger i acquisition подразумевају спајање и куповну постојећих предузећа, које најчешће не производи значајне ефекте на раст запошљавања, трансфер технологије и развој привреде земље домаћина. *Merger* је власничка интеграција две или више компаније приближно једнаке величине у циљу побољшања постојећих услуга, при чему се повећавају трошкови зарада, али услед промена у структури капитала долази до повећања просечне стопе приноса по акцији. *Acquisition* је власничко преузимање мање компаније од стране веће и финансијски јаче компаније. Циљ је реструктурирање дугова преузете компаније што резултира већим профитима. У овом случају преузета мања компанија правно престаје да постоји. Процеси *merger* и *acquisition* иницирани су остварењем већег обима пословања, повећањем асортимана производа и услуга, лакшим уласком на нова тржишта, диверсификацијом ризика, остварењем циљева топ менаџмента и акционара. Користи које се очекују од *merger* и *acquisition* предузећа су: повећање тржишне снаге, повећање профитабилности и повећање тржишне вредности компанија. Потенцијални ризици односе се на проблем интеграције компанија као и пада репутације компанија.

Куповина постојећег предузећа у иностранству у процесу приватизације је веома чест поступак директног инвестирања, нарочито у бившим социјалистичким земљама. Неефикасност државе као менаџера је након промене друштвено политичког система у овим земљама наметнула покретање процеса приватизације односно, продаје државне својине домаћим, али и страним инвеститорима. Два су основна метода приватизације примењивана у источноевропским земљама: ваучерски и тржишни модел приватизације (Адамовић, 1984: 109).

Куповина контролног стока акција као облик директног инвестирања је најприсутнији у развијеним земљама где постоји и развијено тржиште капитала. Најчешће се каже да овај вид директног инвестирања подразумева куповину 51% укупно емитованих акција, али тај проценат може бити знатно мањи што зависи од дисперзије осталих акција на остале власнике. У мање развијеним земљама се поново као проблем намеће неразвијено тржиште капитала или пак мали број фирми чије се акције могу котирати на берзи.

Докапитализација представља увећање имовине фирме од стране инвеститора (најчешће страног) чије ће процентуално учешће у укупној имовини омогућити и контролу управљања. Дакле, ако би инвеститор желео да има више од 50% власништва над капиталом фирме, он мора инвестирати у предузеће онолико колико сама та фирма вреди. Проблеми који се у реализацији оваквих директних инвестиција јављају су везани за процену невидљиве имовине (*goodwill*) коју инвеститор уноси као свој улог.

У ситуацијама када се као инвеститор јавља поверилац, директно инвестирање се може остварити преузимањем акција дужника на име заосталог дуга. Овакав вид директног инвестирања је најнеповољнији за увозника капитала јер вредност акција фирме у коју се инвестира је пре реализације таквог аранжмана минимална. Такође, у овој ситуацији нема свежег трансфера. Контрола управљања над фирмом се реализује на бази претходно трансферисаног капи-

тала. Према обиму утицаја директног инвеститора, разликују се три врсте предузећа које резултирају из иностраних директних инвестиција: филијале (*subsidiaries*), повезана (*associate*) предузећа и огранци (*branches*).

Детерминанте и ефекти страних директних инвестиција

Специфичност страних директних инвестиција, у односу на друге облике токова капитала преко граница, се огледа у томе да инвеститори имају дугорочни интерес да утичу на управљање директним предузећем. Такође, овај облик улагања карактерише релативна мобилност таквог улагања у одређеном временском периоду и везаност за локално окружење. Како општи процес глобализације отвара нове могућности за улагања широм света, посебно је важно идентификовати факторе који утичу на одлуку директног инвеститора у улагање на конкретној дестинацији. Детерминанте које су од посебне важности за иностране директне инвестиције могу се поделити у неколико група а то су: општи оквир политике, политика према иностраним инвестицијама и економске детерминанте (Филиповић, 2012: 255). Када је у питању општи оквир политике, пре свих, је важна економска, политичка и социјална стабилност. Политика према иностраним инвестицијама подразумева пре свих билатералне међународне инвестиционе споразуме који омогућавају слободан улазак, национални третман и заштиту иностраних директних инвестиција између земаља потписница. Што се тиче економских детерминанти, оне се одређују према врсти инвестиција које могу бити: тржишно оријентисане инвестиције, ресурсно оријентисане инвестиције, инвестиције усмерене према ефикасности и инвестиције усмерене на прибављање и увећавање средстава.

Прилив страног капитала у земљу домаћина омогућава не само више стопе раста и убрзање структурних реформи, већ и побољшање екстерне финансијске ситуације земље, повећање девизних резерви, мања ограничења у текућем билансу, либерализацију девизних рестрикција и добијање повољнијег кредитног рејтинга. Са друге стране су мишљења, која у први план истичу негативне ефекте аранжмана страних инвеститора у домаћој привреди, везане за раст трговинског дефицита, заобилажење пореских обавеза, репатријацију профита и потискивање локалних ривала. Посебну опасност и замку при анализи ефеката иностраних директних инвестиција на привреду земље домаћина представља генерализација којој је подложен највећи број истраживача (Стојадиновић-Јовановић, 2008: 195-200).

Када је у питању значај иностраних директних инвестиција из земље порекла, као сваки облик улагања капитала у одређено предузеће којим се стиче власничка контрола, су идеално решење. Путем директних инвестиција у иностранству, предузећа размештају своје производне системе и остале пословне функције у глобалним размерама, настојећи да обезбеде најповољније снабдевање сировинама, енергијом и радном снагом, с једне стране, и најпрофитабилнији пласман својих производа и услуга, уз присуство на свим важнијим тржиштима, с друге стране. Значај иностраних директних инвестиција за зем-

ље порекла везује се за ефекте ових улагања које могу да изазову у следећим доменима: буџетски ефекти, ефекти на структуру привреде, ефекти на тржиште рада, трговински ефекти, ефекти на технолошки развој, ефекти на заштиту животне средине и политички ефекти на унутрашњем и спољном плану (Филиповић, 2012:262).

Ефекти иностраних директних инвестиција за земље домаћине могу се груписати на следеће начине (Стојадиновић-Јовановић, 2008: 195-200): ефекти на технолошки развој, ефекти на тржиште рада, ефекти на платни биланс, ефекти на структуру привреде, ефекти на еколошки развој и употребу ресурса и политички ефекти. Иако се генерално сматра да иностране директне инвестиције, односно њихови носиоци транснационалне корпорације не обезбеђују позитивне ефекте на технолошки развој земље домаћина, јер доминира централизација истраживања и развоја у земљи порекла, данас се, све више активности везаних за развој технологије обавља у страним филијалама. Међутим, постоји опасност да директни страни инвеститори пренесу застарелу технологију која не може да изазове позитивне ефекте на локални технолошки развој. Због тога је неопходно да држава креира одговарајућу стратегију технолошког развоја и потребне институције за спровођење ове политике како би привукла оне иностране директне инвестиције за које се сматра да могу да допринесу локалном технолошком развоју.

Предности и недостатаци упоредних начина инвестирања

Уобичајена је тврдња да након само неколико година пословања није могуће разликовати иностране директне инвестиције према начину уласка. Извештај о инвестицијама у свету Конференције Уједињених нација о трговини и развоју (*The United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD*) указује да, нарочито у тренутку уласка у земљу и на кратак рок, земља-домаћин у извесним аспектима има веће користи од *green field* него од других врста страних директних инвестиција (UNCTAD, 2016: 13).

Када је у питању однос *green field* инвестиција и акција спајања и куповине компанија (*Merger* и *Acquisition*) може се запазити неколико карактеристика. Тако ће у наставку бити речи о главним карактеристикама ових облика иностраних директних инвестиција.

Оба начина уласка иностраних директних инвестиција доносе страни капитал земљи домаћину, али финансијска средства обезбеђена кроз *merger* и *acquisition* не доводе увек до повећања вредности капитала, док се то у случају *green field* иностраних директних инвестиција редовно догађа. Међутим, у случајевима када је нека локална фирма у великим тешкоћама, а затварање једина реална алтернатива, прекогранично *merger* и *acquisition* може итекако да одигра улогу „спасиоца” (Поповић-Аврић, Видас-Бубања, 2009: 181).

Постоји мања вероватноћа да иностране директне инвестиције кроз спајање и куповину (*Merger* и *Acquisition*) обезбеде трансфер савременије или

боље технологије знања него што би то било у случају *green field* иностране директне инвестиције. Спајање и куповина компанија могу директно да доведу до смањења или гашења локалне производње или функционалних активности (као што је истраживање и развој), или до њиховог пресељења у складу са корпоративном стратегијом стицаоца.

За разлику од *green field* инвестиција које директно утичу на отварање нових радних места у случају ових инвестиција могу довести до смањења броја радних места али исто тако и до повећања, на директан или посредан начин. Посредан начин се огледа у чињеници да уколико није дошло до отпуштања радника није смањен број радних места а директно подразумевамо потребе инвеститора, уколико проширује капацитете или делатност купљеног правног субјекта, за већим бројем запослених што има за последицу отварање нових радних места. Иностране директне инвестиције кроз *merger* и *acquisition* могу да повећају концентрацију и доведу до монопола. Ипак, могућ је и случај да ове инвестиције повећају конкуренцију, уколико се преузимањем успе да се сачува локална фирма која би иначе банкротирала. *Green field* стране директне инвестиције, по дефиницији, повећавају број предузећа и не повећавају тржишну концентрацију при уласку (УНЦТАД, 2002: 65).

Може се слободно констатовати да разлике између ових начина улагања страног капитала постају све мање или чак и не постоје. Основна разлика остаје у стартној позицији *green field* страних директних инвеститора и иностраних директних инвестиција *merger* и *acquisition* а циљеви њиховог улагању су често исти, улажу у производњу и трансфер нове или боље технологије.

Број нових радних места није резултат и не зависи од начина доласка страних инвеститора већ је резултат мотива и циљева које страни капитал доноси са собом.

Стране директне инвестиције у Србији

Када је у питању Република Србија, за повећање раста бруто домаћег производа, као и остварења раста индустријске производње и извоза неопходна је веза између смишљене политике и економије, како би се добили добри резултати. Када се говори о економији, главно место заузимају повећане иностране директне инвестиције.

Република Србија је од 2001. године остварила релативно високе годишње нето приливе страних директних инвестиција, али су странци свој капитал углавном улагали у куповину друштвених фирми и сектор услуга, за разлику од већине земаља централне и источне Европе у којима су више градили фабрике. За разлику од Србије, чак 71% раста бруто домаћег производа у земљама Централноисточне Европе (*Central and Eastern Europe – CEE*) резултат је прилива страних директних инвестиција. Међутим, баш кад су дефицит и обавезе према страним кредиторима Републике Србије почели вртоглаво да расту, иностране директне инвестиције су у периоду 2012-2014 осетно опале. Треба

напоменути да је за стабилан и дугорочан раст српске економије, домаћој привреди неопходан устаљен годишњи прилив директних страних инвестиција од најмање 1,6 милијарди евра.¹

Захваљујући приватизацији, Република Србија је од 2000. године имала раст иностраних директних инвестиција. Њихов раст у 2006. години поклопио се са кулминацијом иностраних директних инвестиција у читавом региону (Беговић, 2008: 23) и догодио се првенствено као последица приватизације компаније “Мобтел”, кога је купила норвешка компанија “Теленор” за готово 1.513 милиона ЕУР (нешто мање од 1,9 милијарди УСД).

Као што се може видети из приказаних података, велики је прилив *green field* инвестиција у сектор неразмњљивих добара, који може да изазове и нежељене последице (чак и ако повећава продуктивност) ако не генерише девизни прилив. Велики је прилив инвестиција у сектор телекомуникација и трговине, а мали у области раста производње и нове вредности (допринос расту бруто домаћег производа), порасту запослености, повећању извоза и конкурентности и технолошког напретка, што би требало да донесу производне *green field* инвестиције. Тако, Република Србија остаје земља са једним од најнижих учешћа размњљивих добара, што би требало да буде озбиљно упозорење креаторима економске политике када анализирају резултате недавних иностраних директних инвестиција.

Већина *green field* страних директних инвестиција у Републици Србији су оријентисане ка тржишту и спадају у сектор неразмњљивих роба. Ипак, већина ових инвестиција су изузетно важне за унапређење пословног амбијента у Србији, почев од телекомуникација до читавог низа страних директних инвестиција у банкарству, осигурању и трговини на мало. Оне не само да повећавају конкурентност, већ и стварају једно окружење које онда може да постане атрактивније за стране директне инвестиције оријентисане ка ефикасности, што је од највеће важности за економску стабилност земље, пошто оне помажу да се избегне прегревање платног биланса, што у последње време представља озбиљан проблем привреде Србије (Беговић, 2008: 50).

Као пример стране директне инвестиције са свим ефектима можемо навести компанију “Вип мобиле” доо је приватни мобилни оператор, власник треће лиценце за мобилну телефонију у Србији за ГСМ и УМТС мреже и ексклузивни стратешки партнер “Водафона” у Србији. Компанија “Вип мобиле” је члан “Telekom Austria Group”, која има више од 24 милиона корисника у седам земаља региона и позната је као лидер у иновацијама. Компанија “Вип мобиле” послује у оквиру ТАГ организационе јединице „Србија&Словенија” од 1. маја 2015. године. Компанија је до сада уложила више од 942 милиона евра капиталних инвестиција у куповину лиценце, ширење мреже, набавку и имплементацију најсавременије опреме, отварање сопствених радњи широм Србије, едукацију запослених и маркетиншке активности, што је чини највећом *green field* инвестицијом у Србији до сада. Компанија “Вип мобиле” данас

---

¹ www.rpk-subotica.org.rs, <http://www.rpk-subotica.org.rs/aktuelnosti/623-strane-direktne-investicije-u-srbiji-i-njihov-uticaj-na-ekonomiju/>, (10.03.2017).

у Србији има више од 2,1 милиона корисника и заузима 22,7% тржишног учешћа, а њихове услуге су доступне на 330 продајних места, укључујући 84 Вип центра широм Србије. Компанија запошљава више од 900 младих домаћих стручњака чија је просечна старост 32 године.

У случају страних директних инвестиција екстерни ефекти се обично називају ефектима „преливања” (*spillover*). Ови ефекти преливања се деле на интрагранске и интергранске ефекте. Ефекти које је остварила компанија “*Bun мобиле*” на тржишту Републике Србије су следећи (Беговић, 2008: 63-66): поштрављање конкуренције; имитација; успостављање вертикалних веза са локалним предузећима; побољшање пословања локалних трговаца и улагања у људски капитал.

Може се рећи да је *green field* инвестиција компаније “*Bun мобиле*” изузетно важна за унапређење пословног амбијента у Републици Србији. Ипак, треба напоменути да је пословно окружење одлучујуће за инвеститоре при доношењу одлука о иностраним директним инвестицијама уопште, а нарочито о *green field* инвестицијама. Многе компоненте тог окружења су ендogene, односно влада земље домаћина може да утиче на њих. Иако је Република Србија значајно унапредила своје пословно окружење последњих година, још увек постоји огроман простор за побољшање.² Једна област која треба да буде знатно унапређена је област која се односи на „добијање дозвола”, односно трошкове уређења парцеле земљишта и изградње објекта на њему. С обзиром на то да је овај специфичан трошак, односно препрека релевантна само за *green field* инвестиције, то је можда део одговора на питање зашто су други облици иностраних директних инвестиција били интензивнији. У том правцу је учињен напредак па се данас издају електронске дозволе за градњу за чије добијање је знатно краћи период.

Закључак

Стране директне инвестиције, за разлику од зајмовног капитала и портфолио улагања омогућавају дубље и дугорочније интегрисање привреда у светски систем. Директно инвестирање се мора схватити и као део процеса међународне поделе рада и рационалног коришћења укупних светских ресурса. Капитал се креће у правцу земаља где се може остварити већи профит, док ће се у увозници капитала ангажовати привредни потенцијали који не би могли бити упослени домаћом акумулацијом. У том смислу се директно инвестирање може остварити на два начина, и то хоризонталним и вертикалним повезивањем матичне фирме из земље извознице капитала и предузећа које је предмет директног инвестирања. Детерминанте које су од посебне важности за иностране директне инвестиције могу се поделити у неколико група а то су: општи оквир политике, политика према иностраним инвестицијама и економ-

²www.rpk-subotica.org.rs, <http://www.rpk-subotica.org.rs/aktuelnosti/623-strane-direktne-investicije-u-srbiji-i-njihov-uticaj-na-ekonomiju/>, (09.03. 2017.).

ске детерминанте. Иностране директне инвестиције имају ефекте и на земљу увозницу, и на земљу извозницу капитала.

Улазак иностраних директних инвестиција и преко *green field* инвестиција и преко *merger i acquisition* инвестиција доносе страни капитал земљи домаћину, али финансијска средства обезбеђена кроз спајање и аквизиције не доводе увек до повећања вредности капитала, док се то у случају *green field* страних директних инвестиција редовно догађа. Међутим, када се посматра на дужи рок, многе разлике између ова два начина уласка се смањују или нестају. Иностране директне инвестиције *merger i acquisition* често улажу у производњу као и *green field* стране директне инвестиције и у трансфер нове или боље технологије, нарочито након што је у купљеним предузећима извршено реструктурирање.

Када је у питању Република Србија, за повећање раста бруто домаћег производа, као и остварења раста индустријске производње и извоза неопходна је веза између смишљене политике и економије, како би се добили добри резултати. Република Србија је од 2001. године остварила релативно високе годишње нето приливе страних директних инвестиција, али су странци свој капитал углавном улагали у куповину друштвених фирми и сектор услуга. Република Србија бележи велики прилив *green field* инвестиција у сектор неразмљивих добара, који може да изазове и нежељене последице (чак и ако повећава продуктивност) ако не генерише девизни прилив. Велики је прилив инвестиција у сектор телекомуникација и трговине, а мали у области раста производње и нове вредности (допринос расту бруто домаћег производа), порасту запослености, повећању извоза и конкурентности и технолошког напретка.

Како би се побољшао улазак *green field* инвестиција у Србију, неопходно је уређење области која се односи на „добивање дозвола”, односно трошкове уређења парцеле земљишта и изградње објекта на њему. То би било олакшање не само за стране инвеститоре већ и за домаће које услед тако великих административних баријера често нису спремни да се упусте у инвестиционе подухвате.

Литература:

1. Adamović, Lj. (1984), *Međunarodni ekonomski odnosi – savremene tendencije*, Institut za ekonomska istraživanja – Savremena administracija, Beograd
2. Acin, Đ., Todorović, M., Acin-Singulinski, S. (2006), *Međunarodni ekonomski odnosi*, Pigmalion, Novi Sad
3. Begović, B. (2008), *Grinfield strane direktne investicije u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd
4. Filipović, M. (2012), *Međunarodni ekonomski odnosi*, Univerzitet Educons, Fakultet poslovne ekonomije, Sremska Kamenica
5. Popović-Avrić, S., Vidas-Bubanja, M. (2009), *Međunarodna ekonomija*, Fakultet za ekonomiju, finansije i administraciju, Beograd

6. Stojadinović-Jovanović, S. (2008), *Transnacionalizacija međunarodne trgovine*, Prome-
teј, Beograd
7. Stepanović, B. (2012), *Strane direktne investicije u Srbiji 2001-2011*, Business info Gro-
up, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, Beograd
8. UNCTAD (2002), *World Investment Report 2002 – Transnational Corporations and
Export Competitiveness*, New York and Geneva
9. UNCTAD (2016), *World Investment Report 2016 – Investor Nationality: Policy Challen-
ges*, New York and Geneva
10. Vidas-Bubanja, M. (1998), *Metode i determinante stranih direktnih investicija*, Institut
ekonomskih nauka, Beograd
11. Yarbrough, B. (2000), *The World Economy – Trade and Finance*, Harcourt Inc., Orlando
12. www.rpk-subotica.org.rs
13. www.vipmobile.rs
14. www.naled.org

FOREING DIRECT INVESTMENT IN SERBIA- DIFFERENCES IN THE WAY OF INVESTMENT AND THEIR IMPLICATIONS

Summary: Foreign direct investments are very important factor in any economy and is mainly aimed at taking control over the management of enterprise which are transferred to capital so that capital ownership and capital function remain in close relation. This feature direct investment is of great importance for exporters of capital. By foreign investment companies organize production on a global scale, ensure efficient supply of raw materials, energy, labor as an input, then the marketing of products and services such output in the most important markets in a profitable way. On the basis of such a business, companies can in an optimal way to take advantage of its strengths in technology, knowledge and economies of scale. Spillover effects of foreign direct investments, especially green field investments are significant and important for economic growth and social well-being of the country.

Key words: investments, risk, market, labor position